

UMSÖGN RAUÐA KROSSINS Á ÍSLANDI

um áform félags- og húsnaðismálaráðuneytis um frumvarp til laga um málefni innflytjenda.

Rauði krossinn á Íslandi þakkar tækifærið til umsagnar á ofangreindum áformum. Rauði krossinn á Íslandi stendur vörð um mannréttindi og virðingu einstaklinga og vinnur að málefnum flóttamanna og umsækjenda um alþjóðlega vernd í samvinnu við stjórnvöld og Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna. Rauði krossinn hefur hér til hliðsjónar grunngildi hreyfingarinnar um mannúð, óhlutdrægni og hlutleysi sem og stefnu Alþjóðahreyfingar Rauða krossins í málefnum sem tengjast flóttafólki, umsækjendum um vernd og alþjóðlegum fólksflutningum. Umsögnin byggir meðal annars á þekkingu og reynslu félagsins af félagslegum stuðningi við flóttafólk, aðstoð við fólk með verndarstöðu vegna fjölskyldusameininga og á inngildingum (*e. inclusion*).

Hér er verið að kynna áform um gerð nýrra heildarlaga um málefni innflytjenda og lög nr. 116/2012 verði felld brott. Breytt samsetning þjóðarinnar hefur verið hröð undanfarið sem og þróun þekkingar er varðar árangursríka móttöku fólks af erlendum uppruna og því sjálfsagt að endurskoða lagaramma sem gilda um málefnið. Félagið fagnar öllum áformum um að aukinn kraftur verði settur í íslenskukennslu og samfélagsfræðslu og að gera nýja íbúa þannig sjálfstæðari fyrir.

Eðli málsins samkvæmt er ekki farið ítarlega í einstaka þætti viðfangsefnisins í þessum áformum. Það mætti þó koma skýrar fram hver almenn sýn stjórnvalda er á málaflokkinn, þ.e. hvaða hugsun og stefnumótandi aðgerðir eru nauðsynlegar til að gera fólki kleift að læra tungumálið og taka virkan þátt í samfélaginu. Félagið telur nauðsynlegt að undirstrika mikilvægi þeirrar hugsunar sem felst í hugtakinu „inngilding“ þar sem innviðir samfélagsins eru einnig aðlagðir að þörfum þessa nýja stóra hóps þjóðarinnar en ekki einungis að þau sem hingað koma aðlagi sig að samfélaginu hér. Það er, hver er aðlögunaráætlunin fyrir innviði íslensks samfélags? Mikil vinna var lögð í stefnumótun um málefni innflytjenda á árunum 2023-2024 á vegum þáverandi félags- og vinnumarkaðsráðuneytis með breiðu samráði fjölda hagsmunaaðila og ekki síst innflytjenda sjálfra.¹ Því miður náðist ekki að leggja þá stefnu fyrir Alþingi fyrir stjórnarslit en vonandi kemur að því, jafnvel í uppfærðri mynd, enda hefur langtímastefnu mjög skort og félagið hefur margítrekað það í málflutningi sínum undanfarinn áratug. En það má ætla að upplýsingar og undirbúningur sem sú stefnuvinna byggði á hljóti að nýtast við gerð nýrra heildarlaga um málefni innflytjenda.

Sérstaklega er fjallað um þau áform sem sögð eru vera megin úrlausnarefnið hér, að breyta 15. gr laga um félagsþjónustu sveitarfélaga er varðar greidda framfærslu fyrstu tvö árin sem flóttafólk og innflytjendur eru búsett hér á landi. Hér hefði verið til bóta að tilfæra á ítarlegri hátt ástæður og rök fyrir þeim áformum. Mikil þekking hefur myndast hjá sveitarfélögum um viðfangsefnið samhliða nærsamfélagslegum úrlausnarefnum fyrir hópinn og ávallt áhyggjuefni að þekking glatist með tilfærslu milli stofnana og ekki verði hugað nægilega að kostnaði við tilfærslu/ráðningu

¹ <https://www.stjornarradid.is/efst-a-baugi/frettir/stok-frett/2024/05/25/Fyrsta-hvitbokin-i-malaflokknum-Samfelag-okkar-allra-framtid-og-stefna-Islands-i-malefnum-innflytjenda/>

viðbótarmannauðs. Eins er ljóst að minni útibú Vinnumálastofnunar á landsbyggðinni hafa verið misvel í stakk búin til að takast á við ný verkefni er snúa að flóttafólki og innflytjendum og eins ekki vel aðgengileg fólki sem býr fjarri stærri þéttbýlisstöðum.

Ýmsar spurningar vakna einnig eins og hvernig tekið verður utan um þau sem ekki eru í stakk búin að fara inn í „aðlögunaráætlun“ eins og m.a. á oft við um flóttafólk sem á að baki erfiða reynslu og áföll. Félagið ítrekar þá veiku stöðu sem margt flóttafólk er í og hvaða afleiðingar hún hefur á færni til að tileinka sér nýja þekkingu og tungumál. Hvaða stuðning s.s. sálfélagslegan fær fólk þannig að því sé gert kleift að tileinka sér þá fræðslu sem er í boði, þótt síðar verði? Verður hann annar og meiri en nú stendur til boða? Ef dráttur verður á að geta tekið þátt í fræðslunni, verður hún þá framlengd sem nemur drættinum, umfram þessi tvö ár? Hvaða undantekningar verða mögulegar? Hvað teljast gildar ástæður þessa að geta ekki tekið þátt og hvaða undanþágur verða leyfðar? Mun sveitarfélag taka við framfærslu ef einstaklingur getur ekki verið í aðlögunaráætlun? Er áætlað að Vinnumálastofnun gefi fólki kost á greinargóðu móttökuviðtali þar sem farið verður yfir færni, áhugasvið og markmið fólks? Rauði krossinn tekur einnig undir áhyggjur ASÍ í innsendri umsögn sinni af áhrifum þessa á aðra innflytjendur í veikri stöðu. Félagið leggur til að þessi og fleiri álitaefni verði skoðuð gaumgæfilega við lagasetninguna.

Fjallað er um fjármagn sem sparast við þessa aðgerð en óljóst er hversu miklu verður varið á mótí í að stórauka íslenskukennslu og samfélagsfræðslu eins og almennt er talið að brýn þörf sé á. Annars vegar er sagt í kafla A1 í skjalinu *Mat á áhrifum lagasetninga* að „...aukið hlutfall útgjalda ríkissjóðs í málaflokknum renni til íslenskukennslu, samfélagsfræðslu og vinnumarkaðspjálfunar í stað félagsþjónustu áður“ en hins vegar er sagt í kafla E1 í sama skjali að „Áætluð fjárhagsáhrif á ríkissjóð eru til lækkunar.“

Rauði krossinn lýsir sig fúsan til samstarfs um lagasetninguna ekki síst þar sem félagið kemur að stuðningsverkefnum fyrir flóttafólk og telur reyndar mjög æskilegt að viðhaft verði gott samráð við viðkomandi félagasamtök. Fulltrúar Rauða krossins eru tilbúnir að hitta viðkomandi aðila innan félags- og húsnaðisráðuneytis til frekari viðræðna um áformin og gera grein fyrir sjónarmiðum félagsins.

Kópavogi, 15. ágúst 2025

Gísli Rafn Ólafsson, framkvæmdastjóri.